

Suïssa: els límits de la participació liberal

Raimundo Viejo* | raimundo.viejo@upf.edu

Una de les solucions aportades per fer front a la desafecció és la introducció de mecanismes de democràcia directa o semidirecta que ajudin a qualificar el sistema democràtic. Un pla teòric ideal al qual no hem de renunciar. Però si no s'aplica correctament i, sobretot, si no es fomenta un canvi de cultura política, no aconseguirem sortir del terreny ideal. Perquè, en paraules de Raimundo Viejo, «més possibilitats de participar no implica major participació». Més de la meitat dels referèndums que s'han celebrat al món han tingut Suïssa com a protagonista; una mitjana de 30 consultes a l'any, però amb un 40% de participació dels suïssos amb dret a vot.

Per la Ciència Política, Suïssa és considerada com un règim modèlic, un sistema ideal o un cas extrem que representa tota una sèrie d'avantatges. La primerenca constitució com a règim democràtic fortament participatiu, la construcció com un Estat nacional respectuós amb la seva diversitat cultural interior, un model d'administració efici-

* Professor de Ciència Política a la UPF

Suïssa sembla operar més com una projecció del que ens agradaria que fos Suïssa, no com el que realment és

ent i altament descentralitzat, la riquesa del pluralisme partidista, el caràcter negociador i consensual de la seva cultura política, la vocació neutral de la seva política exterior... són característiques que fan de la Confederació Helvètica allò que els politòlegs anomenem «cas desviant» –*devian case*–, ja que, en efecte, Suïssa s'allunya de les regularitats que s'observen tant a nivell global com en el seu entorn geopolític més immediat. No és d'estranyar que el sistema polític helvètic despertí un gran interès analític.

Això no obstant, com a conseqüència de l'atenció que aquesta anomalia suscita, en els anàlisis comparatius del sistema polític helvètic se sol detectar una certa tendència a presentar Suïssa no només com un model alternatiu als nostres sistemes polítics, sinó més aviat com un contrapunt modèlic a aquests sistemes. En actuar d'aquesta manera, se sol deixar pel camí altres consideracions sobre les contradiccions o els problemes de funcionament del sistema. D'alguna manera, sembla operar més com una projecció del que ens agradaria que fos Suïssa, no com el que realment és. En paraules de Jacques Derrida: «Suïssa es configura abans com un «exterior constitutiu» de diferents projectes nacionals que com l'objectiu d'una anàlisi rigorosa i capaç de facilitar l'avaluació dels pros i els contres del sistema política helvètic.»

D'aquesta manera, a l'hora de considerar els avantatges que sens dubte il·lustra el model suís, cal no perdre de vista que el seu interès intrínsec radica, abans que res, en una comprensió rigorosa de l'aplicació del seu siste-

ma polític. A continuació abordarem un examen crític del cas helvètic de forma metodològicament individualitzada, a la manera del que es coneix com un «estudi de cas singular» –*single case study*–. No es tracta d'una anàlisi exhaustiva del conjunt del sistema polític, sinó més aviat d'identificar alguns dels aspectes més controvertits. No més així serà possible ponderar els seus avantatges i inconvenients per altres projectes nacionals.

Suïssa: un Estat nacional en la cruïlla global

La mitologia de l'Estat nacional a Suïssa sol referir-se al 1291 com el moment fundacional de la Confederació Helvètica. Aquell any, els cantons de Schwyz, Uri i Unterwalden subscriuen la Carta Federal –*Bundesbrief*–, que els uneix enfront de l'ofensiva dels Habsburg, la dinastia que governava el Sacre Imperi Romà Germànic (962-1806). Al llarg dels segles posteriors, aquesta confederació inicial es va apilant per mitjà d'un prolongat procés d'annexions de caràcter confederal. Lucerna és la primera a sumar-s'hi; poc després ho fa Zurich, i així successivament fins a la configuració de la Confederació dels VIII el 1353.¹

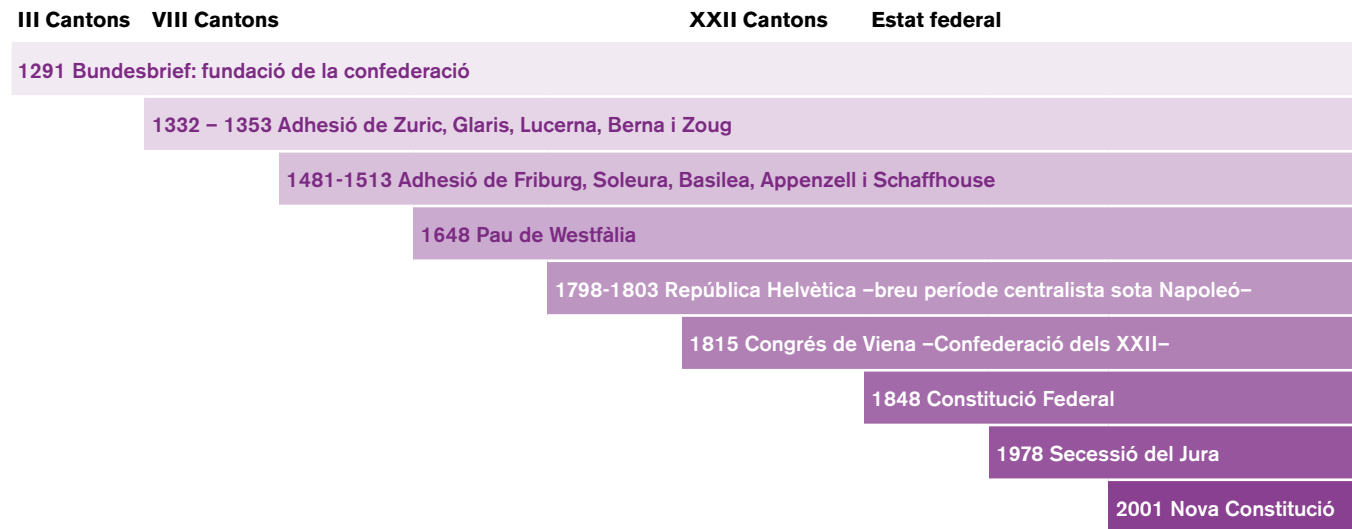
Aquest incipient Estat confederal protagonitza una nova fase d'expansió entre 1481 i 1513, amb la incorporació de cinc cantons més, fundant la Confederació dels XIII,

---

1 Veure quadre *State-building a Suïssa (1291 – 2001)*

**Malgrat ser un Estat culturalment plural,
Suïssa és un Estat uninacional.
Construir una unitat confederal requereix
el rebuig a qualsevol comprensió
etnonacional de la identitat**

STATE-BUILDING A SUÏSSA (1291 – 2001)

Font: Elaboració pròpia

que es manté inamovible al llarg de gairebé tres segles. En la configuració del primer ordre mundial del món modern –Pau de Westfàlia (1648)–, la Confederació Helvètica ja s’ha fet un lloc entre els estats sobirans d’Europa. Després de les Guerres Napoleòniques (1792-1815) i el Congrés de Viena (1815) encara es va produir una nova ampliació territorial fins arribar a la Confederació dels XXII.²

² El vint-i-tercer cantó de la Suïssa actual neix el 1978, després de la secessió del Jura, independitzat de Berna.

Quan l’Estat i la Nació es fusionen en Estat nacional, la Confederació Helvètica ha traspassat el llindar de la consolidació territorial sota un únic poder sobirà. Per aquest motiu, el procés de construcció nacional –*nation-building*– pot evitar fàcilment els riscos militars del pangermanisme. Recordem que la pròpia formació de la Confederació Helvètica es realitza en contra les potències germàniques d’Àustria i Prússia. Per tant, no ha d’estranyar que la identitat nacional a Suïssa es configuri a partir de la matriu contrària a l’etnificació de la política. Malgrat ser un Estat culturalment plural,

Per compensar les pèrdues de poder cantonal a la Constitució de 1874, s'introdueixen mecanismes de democràcia semidirecta com el referèndum facultatiu o la iniciativa legislativa

la Confederació Helvètica és un Estat uninacional. Construir una unitat confederal requereix el rebuig a qualsevol comprensió etnonacional de la identitat, sigui germana, francesa o italiana. D'aquí que el 1848, en ple context revolucionari europeu de la «Primavera de les Nacions», la Confederació dels XXII es constitueix definitivament com un Estat nacional sota la solució organitzativa federal, és a dir, sota l'únic disseny institucional que llavors era capaç d'assegurar la unificació de mercats i la seguretat de les fronteres sense generar rivalitats etnonacionals internes. Tot i que per inèrcia s'ha continuat anomenant «confederació», a partir de 1848 Suïssa és un Estat nacional fundat en una Constitució comuna d'igual aplicació a la totalitat del territori. La Constitució de 1848 federava els cantons transferint competència a un poder supra-cantonal i establí una capital fixa –fins al moment la capitalitat era rotativa.

En aquells moments neixen els símbols de la unitat nacional i s'accelera la producció d'una identitat i una mitologia comuna basada en l'adaptació de narracions populars, com per exemple Guillem Tell. De l'anàlisi dels continguts d'aquest relat i la manera en què Suïssa ha fet front a les Guerres Mundials –neutralitat exterior i forta mobilització interior– no resulta difícil deduir fins a quin punt es convertia en el mite fundador de Suïssa com a Estat nacional. La seva funcionalitat com a part del dispositiu de legitimació nacional consisteix a assegurar l'estructuració militar-patriòtica de l'Estat helvètic, en el moment en què sorgia el capitalisme industrial. La transposició de

facto –i, a vegades, *de jure*– de les jerarquies militars a una organització empresarial assegura a l'Estat nacional una important font de control social.³ El paral·lelisme, que a vegades deriva en una relació directa entre l'ordre de la producció –l'organització taylorista de l'empresa fordista–, entre els aparells de l'Estat i la jerarquia militar, expliquen avui en dia l'eficàcia helvètica en el manteniment de l'ordre, així com la difícil situació en què es troba, paradoxalment, l'exercici efectiu de l'objecció de consciència dins d'un país que es present, malgrat tot, com a capdavanter en la defensa dels Drets Humans.

En contraposició al militarisme propi de les dictadures mediterrànies o llatinoamericanes, l'autoritarisme helvètic ha estat sempre un autoritarisme civil. Anàliticament, la importància d'aquest autoritarisme radica en el fet que sobre ell s'assenta l'auge de l'actual extrema dreta. Des de principis de la dècada de 1990, amb el final de la Guerra Freda (1947-1991) i l'inici de la globalització, les pròpies bases polítiques del model helvètic han demostrat que són un factor clau de la crisi de Suïssa. L'alternativa del nacionalisme autoritari, això no obstant, tampoc sembla facilitar la governabilitat en el trànsit postfordista al capitalisme cognitiu. El replegament conservador sobre l'Estat nacional tan evident en el rebuig a la integració a la UE, ha situat Suïssa

---

3 A Suïssa, la milícia fa que el ciutadà hagi d'estar a l'Exèrcit fins als 30 anys. D'acord amb la superposició de la milícia i l'organització corporativa, el superior jeràrquic militar a vegades pot coincidir amb el superior a l'empresa.

Més possibilitats de participar no significa més participació. La pràctica helvètica demostra que una part de la ciutadania es torna escèptica respecte a la democràcia semidirecta

davant d'una crisi sense precedents, caracteritzada a nivell econòmic per l'increment de l'atur –malgrat ser moderat en comparació amb el seu entorn–, així com fusions, fallides i deslocalitzacions empresarials sense precedents. Aquesta situació ha derivat en un auge de la desafecció, la xenofòbia, l'abstencionisme i el creixement de l'extrema dreta fins a convertir-se en el primer partit polític del país.

Amb tot, la signatura d'acords bilaterals amb la UE, l'acceptació del Tractat de Schengen el 2005 i l'ingrés a l'ONU el 2002, així com altres mesures orientades a rubricar la Confederació Helvètica en el context global, són passos importants per sortir de la situació d'estancament en què es troba el país des de fa gairebé dues dècades. Queda per veure si aquests esforços aconseguen contrarestar el creixement de l'autoritarisme civil dels darrers anys.

Morir d'èxit? La paradoxa helvètica

Sens dubte, la primerenca estructuració de Suïssa d'acord amb un paradigma liberal-democràtic explica les claus del seu èxit en la construcció d'un règim polític estable i durador. Gràcies a la Constitució de 1848, l'Estat nacional disposa d'una «constitució formal» –configuració jurídica del poder– molt més ajustada a les exigències de la «construcció material» –configuració efectiva del poder– pròpies de l'emergent societat de classes. Al mateix temps que es crea una unitat duanera i monetà-

L'extraordinària facilitat d'accés a les institucions en el model democràtic suís contrasta amb les dificultats per ampliar el cos polític fins a la plena ciutadania

ria –mercat únic–, la Constitució assegura drets i llibertats fonamentals com la llibertat de premsa, de religió o de residència. Aquest avançat i previsor entramat constitucional –l'únic democràtic i republicà de l'Europa de la primera meitat del segle XIX– explica la gran estabilitat política del país com la forma pacífica i progressista –de la mateixa manera que tremendament conservadora– amb què s'han anat succeint els canvis de règim fins a la seva completa democratització.

A l'hora de comprendre la prolongada estabilitat del règim helvètic, s'ha de tenir en compte que la pròpia Constitució de 1848 reconeix als ciutadans el dret a modificar el marc constitucional mitjançant el vot directe. L'exercici efectiu d'aquest dret arriba el 1874, moment en què es fixen les bases constitucionals que a dia d'avui encara estan en vigor.⁴ Després del fracàs de la temptativa de reforma dels anys anteriors, la Constitució és reformada per tal d'introduir un canvi fonamental en el règim polític: la democràcia semidirecta. L'origen d'aquest canvi «en» el règim⁵ és producte de la ne-

gociació d'un mecanisme compensatori al progrés de la centralització del poder i els riscos de la uniformització entre cantons que podia comportar un nou marc constitucional.

La Constitució de 1874 suposa la pèrdua de poder cantonal alhora que s'enforteix la política nacional. Es suprimeixen les restriccions a la lliure elecció del lloc de residència i s'unifica la pràctica jurídica sota la supervisió del Tribunal Federal, en el successiu permanent. Per compensar les possibles conseqüències d'aquestes mesures unificadores es crea el referèndum facultatiu, és a dir, la possibilitat d'obligar a sotmetre a votació popular qualsevol llei aprovada pel Parlament Federal –previ a la recollida de 30.000 signatures. El referèndum facultatiu es complementa més tard amb l'aprovació de la iniciativa popular (1891), segons la qual un grup determinat de ciutadans amb dret a vot poden sotmetre a veredicta popular una proposta qualsevol, la qual, després de la seva aprovació, té la «força de llei» –*force de loi*– necessària per introduir modificacions a l'ordenament legal. D'aquesta manera neix el model suís de democràcia semidirecta, la qual sovint s'ha magnificat catalogant-la de directa malgrat conservar un àmbit diferenciat de representació política en el parlamentarisme i en el govern local.

L'extraordinària facilitat d'accés a les institucions en el model democràtic suís –sobretot si s'observa des d'una perspectiva comprada– contrasta amb les dificultats per ampliar el cos polític –la *polity*– fins a la plena ciutadania. El règim polític sembla sostenir-se sobre la paradoxa de la seva precarietat històrica. En haver-se constituït de forma

4 El 1999, la Constitució és reformada sense modificar substancialment els continguts fonamentals que defineixen el règim polític. Aquesta reforma s'ha presentat bàsicament com una millora tècnica del mateix marc constitucional de 1974 que afecta qüestions com la claredat de l'expressió lingüística, la forma textual de les pràctiques jurisprudencials i la delimitació d'allò que ha de figurar a la Constitució. Malgrat tot, la reforma pot generar conflictes de la mateixa manera que ha succeït amb la forma com s'ha blindat constitucionalment el secret bancari.

5 Ens fem ressò de la distinció de Klaus von Beyme entre «canvi de règim» –*Systemwechsel*– i canvi en el règim –*Systemwandel*–: els primers signifiquen un canvi complet de sistema polític –per exemple, les transicions a l'Europa de l'Est– i els segons fan referència a canvis parcials –transicions mediterrànies.

En l'àmbit de la constitució material de Suïssa, les dones segueixen ocupant una posició molt endarrerida respecte als països del seu nivell de desenvolupament

tan primerenca com un règim altament democràtic,⁶ sembla que la política suïssa s'hagi estancat amb major dependència al seu recorregut històric donant lloc a un major conservadurisme a l'hora d'introduir modificacions, tant a nivell de cos electoral com de disseny institucional.

En aquest sentit, cap exemple és més il·lustratiu que el de la prolongada discriminació de la dona. Malgrat els progressos cantonals que se succeeixen des de 1959, les dones suïsses han estat privades del dret a vot a nivell federal fins al 1971. El reconeixement jurídic-formal d'aquesta discriminació encara ha d'esperar fins al 1980, moment en què finalment s'introdueix a la Constitució l'article sobre la igualtat entre homes i dones. Tot i això, no és fins al 1990 que s'obliga al cantó d'Appenzell Innerrhoden acatar la sentència del Tribunal Federal en virtut de la qual s'institueix el sufragi femení a tots els nivells. Però si en el terreny de la constitució formal es reconeix la igualtat, en l'àmbit de la constitució material de Suïssa, les dones segueixen ocupant una posició molt endarrerida respecte dels països del seu nivell de desenvolupament.⁷

---

6 Des dels seus inicis, el règim democràtic helvètic se sustenta en un ampli sufragi masculí, pràcticament universal, però amb un fort component territorialitzat –inicialment, només podien votar en un altre cantó els homes cristians capaços d'assegurar el seu manteniment. Amb tot, no va passar gaire temps fins que es van suprimir les barreres interiors i les restriccions censitàries es van limitar a la casuística, variada qualitativament, per poc rellevant quantitativament –malalties mentals, pidolatge, immoralitat, fallida econòmica...–

7 A tall orientatiu, en el rànquing de 2007 elaborat pel Fòrum Econòmic Mundial, Suïssa ocupa el lloc 10 d'una llista en què els primers llocs són per als països nòrdics i on l'índex espanyol se situa en la desena posició.

La limitació dels drets a més de la meitat de la població adulta durant tant de temps no és aliena a un patriarcat profundament arrelat a Suïssa. El seu rastre també es pot resseguir a través de múltiples disposicions del dret civil o en el retard comparatiu amb què la Confederació Helvètica rebaixa la barrera generacional a la ciutadania –no és fins al 1991 que es passa la majoria d'edat dels 20 als 18 anys. Com dèiem anteriorment, a l'hora d'explicar aquesta paradoxal realitat helvètica, no s'ha de perdre de vista el factor tradicionalista o de dependència amb el propi desenvolupament, el qual està estretament lligat a la pervivència de la mentalitat patriarcal.

Sens dubte, ser un dels règims polítics en vigor més antics ha generat un arrelament de la cultura política helvètica amb una forta identificació amb la democràcia –que no necessàriament democràtica. A diferència d'altres països on la democràcia és una realitat recent i la radicalització conservadora s'expressa en el rebuig al fet democràtic des de la tradició, a Suïssa, l'afirmació tradicionalista és possible dins d'una identificació col·lectiva amb la democràcia. De fet, la identitat i la lleialtat a un disseny institucional tan eficaç en la gestió de l'antagonisme no té per què fonamentar-se en la convicció i en la defensa de la democràcia com a règim, sinó amb l'ordre social que l'ha assegurat al llarg del temps. La cultura política democràtica identitària no ha d'amagar que Suïssa ha pogut ser profundament conservadora i no democràtica en el terreny de la constitució material.

La cultura política democràtica identitària no ha d'amagar que Suïssa ha pogut ser profundament conservadora i no democràtica en el terreny de la constitució material

Rigorosament, Suïssa exemplifica, com pocs països, els límits de la democràcia liberal. El fet que la dona hagi avançat de forma progressiva –tot i que molt tardanament– en la seva equiparació amb l'home, no ha d'ocultar la persistència d'altres formes de discriminació, algunes de les quals comencen a assolir dimensions realment preocupants. Un exemple clar d'aquest fet és la població estrangera.⁸ Des de 1972 el nombre de naixements no supera les defuncions. Des de llavors, el saldo poblacional s'ha cobert amb contingents procedents de l'estranger. El 2006, l'índex d'estrangers residents a la Confederació Helvètica és del 20'7% sobre una població total de 7.400.000 habitants. Aquest mateix indicador arriba al 25,8% si es considera únicament la cohort dels menors de 6 anys. Conseqüentment, 1 de cada 5 habitants de Suïssa està exclòs dels drets polítics i únicament 1 de cada 10 habitants del país ha aconseguit la plena ciutadania mitjançant la naturalització.

El procés democratitzador reflectit per l'avenç dels drets de les dones troba el seu contrapunt a la recent aristocratització del cos polític que exclou un nombre creixent de la població de la plenitud de dret i es resisteix a la naturalització en base a la reivindicació de l'ius sanguinis. Producte de la intensificació d'aquests desenvolupaments en el context de la globalització, la Suïssa actu-

al s'està configurant com una societat etnoclassista molt més ràpidament que altres països.⁹ La seva política d'immigració pot ser considerada com la més restrictiva i dura d'Europa. Gràcies a ella, la constitució material d'una societat segmentada en etnoclasses es va escindint progressivament de la constitució formal de la democràcia semidirecta.

El progrés d'aquesta aristocratització etnocèntrica de la societat no és lineal ni progressiva, sinó més aviat en ziga-zagues. Precisament, producte de la permanent tensió constituent que genera la democràcia semidirecta, algunes de les polítiques més dures han d'haver de ser edulcorades. Per exemple, la derogació per part del Tribunal Federal de les votacions d'alguns cantons per decidir sobre la residència d'estrangers; de la modificació de l'anomenada «política dels tres cercles»¹⁰ o l'ampliació del sufragi, en alguns cantons, a la població estrangera que reuneixi determinades condicions.

8 En aquest àmbit, el terme immigrant és imprecís si tenim en compte que un de cada quatre estrangers residents a Suïssa ha nascut o viu des de sempre en aquest país. Són els anomenats *secondos*.

9 El terme etnoclassista –*ethclass society* (*ethnic + class*)– és encunyat als EUA per explicar la constitució material nordamericana i l'especialització funcional en clau ètnica de la composició tècnica del treball. Malgrat conservar la constitució formal una configuració democràtica, la realitat de la construcció material és la pròpia d'un règim etnocràtic. El règim d'Apartheid sudafricà ha estat en aquest cas una rara explicació on la construcció formal era explícitament etnocràtica. Contràriament, en els nostres dies tant en un constitució com en l'altra, es mantingui una tensió antagònica sobre la que es constitucionalitza el poder constituent.

10 El 1991 és aprovat que els contingents de població estrangera fossin seleccionats mitjançant la denominada «política dels tres cercles»: un sistema que creava espirals d'afinitat cultural jerarquitzada als immigrants d'acord amb la seva procedència; el primer cercle eren els procedents de la Associació Europea de Lliure Comerç; el segon són els que provenen de països de «reclutament tradicional» –fonamentalment anglosaxons i europeus–; i el tercer la resta del món.

Suïssa exemplifica, com pocs països, els límits de la democràcia liberal. 1 de cada 5 habitants de Suïssa està exclòs dels drets polítics

Sigui com sigui, la pressió social exercida des de l'opinió pública mitjançant la participació institucional i la desobediència civil només s'ha mostrat parcialment eficaç. Realment, l'aristocratització etnocèntrica del país prossegueix el seu curs mitjançant l'aprovació de lleis que atempten contra els principis fonamentals normatius de la democràcia. Alguns exemples recents els trobem en el cas de mesures legals com la Llei d'asil (LAsi) o la Llei sobre estrangers (LEtr) de 2005 i el seu enduriment mitjançant un referèndum el desembre de 2006. Alguns dels articles d'aquestes lleis –com el 13 de la LAsi, el qual autoritza l'empresonament fins a 24 mesos per als casos desestimats que es jutgen recalitrants o l'article 34 sobre els «Nem» (no entrats en matèria), el qual permet l'internament d'indocumentats fora de qualsevol control– instauren un recurs permanent a l'excepcionalitat difícilment compatible amb l'Estat de dret.

La UDC i la crisi del model consociatiu

A l'hora d'explicar el desenvolupament dels fets recents que acabem d'apuntar, cal prendre en consideració, més enllà de la configuració històrica de l'Estat nacional o de l'estructuració del règim polític, la crisi actual de la pràctica i cultura política sobre la qual s'ha fundat la política suïssa contemporània. En l'actualitat, ja no es pot negar una evidència que encara ha estat qüestionada amb in-

sistència durant els anys posteriors a la Guerra Freda: el model democràtic consociatiu helvètic està en crisi i el principal símptoma d'aquest qüestionament porta les sigles del partit més votat del país: Unió Democràtica del Centre (UDC).¹¹

Durant dècades, el règim democràtic suís ha estat un dels que millor encaixava amb la noció de democràcia consociativa, establerta pel polític Arendt Lijphart per tal de designar les democràcies majoritàries d'aquelles altres que es governaven mitjançant la recerca d'acords. Des de 1991, l'auge de l'extrema dreta, impulsat fonamentalment per l'explotació populista de la xenofòbia, ha estat imparable (veure gràfic 1) i ha arribat a posar en qüestió els mecanismes que han constituït la cultura de govern helvètica des de la Segona Guerra Mundial (1939-1945).

Amb anterioritat al creixement de l'extrema dreta –la UDC sempre ha estat present en el sistema de partits, tot i que marginada per l'establishment–, la governança helvètica s'identificava amb el concepte de democràcia de concordança –*démocratie de concordance*–, és a dir, amb un model de govern fonamentat en la recerca permanent de compromisos des del mutu reconeixement entre els principals partits del Parlament. Malgrat que els orígens d'aquest sistema poden trobar-se el 1874 o a la

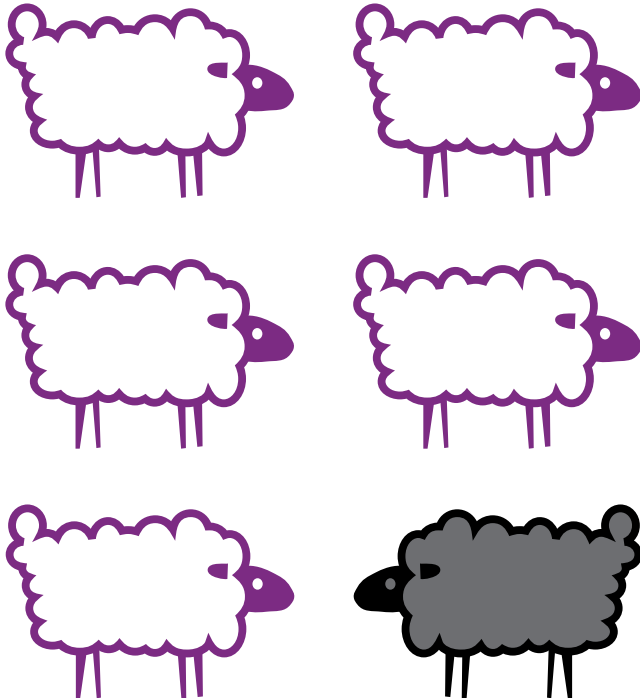
¹¹ En alemany, Schweizerische Volkspartei (SVP); en francès, Union Démocratique du Centre (UDC); en italià, Unione Democratica di Centro (UDC) i en romanx, Partida Populera Svizra (PPS).

L'aristocratització etnocèntrica del país prossegueix el seu curs mitjançant l'aprovació de lleis que atempten contra els principis fonamentals normatius de la democràcia

dècada de 1930 –moment en què la patronal i els sindicats signen la coneguda com a Pau del Treball per tal de fer front a la crisi d'entreguerres–, en realitat no és fins a la posada en pràctica de l'anomenada fórmula màgica el 1959 que realment es configura la cultura consociativa. Bàsicament, aquesta fórmula consisteix a repartir el nombre de representants al govern proporcionalment a la força electoral dels partits. Gràcies a aquest sistema s'han format governs estables i plurals al llarg de la segona meitat del segle XX.

En la constitució material del sistema polític helvètic, el funcionament de la fórmula màgica i de la democràcia de la concordança ha estat possible gràcies al fet que en el govern es trobaven tots els partits amb capacitat efectiva per convocar referèndums. La persistència dels resultats electorals entre les forces polítiques que s'ha observat durant dècades en el sistema de partits suís (veure gràfica 1) ha permès l'equilibri sobre el qual s'ha realitzat el repartiment del poder o influència en el si de l'Executiu.

Però a partir de 1991, l'extrema dreta trenca amb la seva tendència històrica i en poc més d'una dècada ha arribat a convertir-se en el primer partit de l'Assemblea Nacional, qüestionant el repartiment tradicional dels llocs en el si del Consell Federal. El salt de la UDC es produeix gràcies a una política electoralista, fortament demagògica, sobre qüestions com la seguretat o la immigració, que d'una manera molt clara contrasta amb les habituals pràctiques consensuades de l'establishment helvètic. Els

El replegament conservador sobre l'Estat nacional tan evident en el rebuig a la integració a la UE, ha situat Suïssa davant d'una crisi sense precedents

dos partits del «bloc burgès» –Partit Radical Democràtic (PRD)¹² i Partit Demòcrata Cristià (PDC)¹³– es resisteixen especialment a l'avenç de l'extrema dreta fins al punt de forçar la cessió d'un dels dos llocs democristians al líder milionari populista Christoph Blocher. Precisament, en ser apartat de l'executiu el 12 de desembre de 2007, Blocher i la UDC han retirat el suport als seus dos ministres, anunciant el seu pas definitiu a l'oposició –atorgant a aquesta paraula un nou significat en el vocabulari polític suís–, declarant així la fi de la democràcia de concordança.

A l'horitzó que s'obre amb la ruptura del model consociatiu es poden intuir noves ofensives electoralistes en matèries de seguretat i immigració. Després de tot, la combinació de la pressió electoral mitjançant els recursos de la democràcia participativa i una forta presència mediàtica marcada pel seu discurs populista ha estat la clau de l'èxit de l'extrema dreta. El seu progrés adverteix sense cap mena de dubte dels riscos a què també han de fer front els règims polítics oberts i participatius quan la seva constitució material es transforma acceleradament sota l'impuls de la globalització i fallen les lectures polítiques

de la resta de forces polítiques, generalment subordinades a la definició de l'agenda política que imposa la UDC. En darrer lloc, la capacitat de reacció de la ciutadania depèn de desmuntar un creixement que, si bé és indubtable, també té els seus punts de suport en un abstencionisme electoral molt marcat i el «fàstic del ciutadà envers la política» –*Politikverdrossenheit*–.

Els dilemes participatius: a tall de conclusió

Durant molts anys, el cas suís ha estat considerat com un model democràtic altament participatiu. L'admiració per la fortalesa de la seva democràcia consociàtica i l'obertura de les institucions a la intervenció política de la ciutadania han suscitat l'interès de les ciències socials. La història dels èxits que caracteritza el model helvètic sens dubte ha contribuït a afiançar amb evidències difícilment qüestionables la possibilitat d'un model alternatiu al de les més limitades democràcies representatives. I és que, a diferència d'altres països, la democràcia a Suïssa amplia enormement les possibilitats decisòries de la ciutadania. Malgrat que seria absurd considerar que marcs constitucionals més restrictius en matèria de consultes ciutadanes limiten les possibilitats d'una participació activa, tampoc cal qüestionar que les facilitats que ofereix el règim polític helvètic faciliten importants incentius per participar.

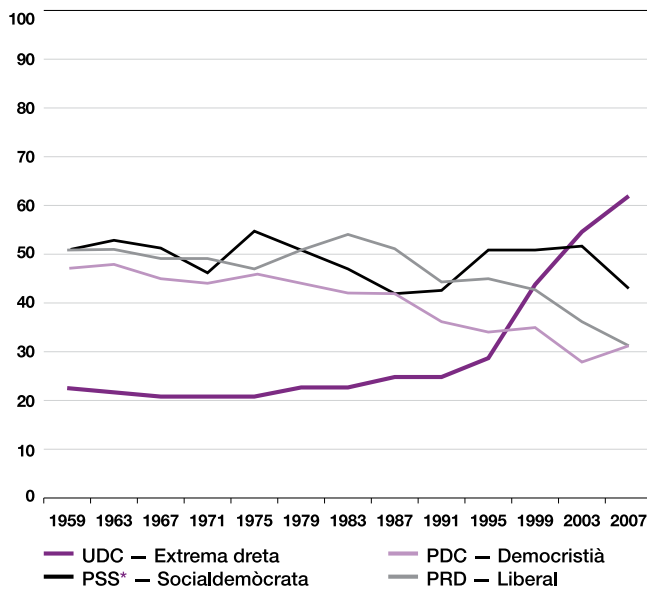
Malgrat tot això, tal com demostra l'evolució recent del sistema polític suís, hem de ser prudents a l'hora de con-

12 En alemany Freisinnig-Demokratische Partei (FDP), en francès Parti radical-démocratique (PRD), en italià Partito liberale-radicalo svizzero (PLR), en romanx Partida liberaldemocrata svizra (PLD).

13 En alemany Christlichdemokratische Volkspartei (CVP), en francès Parti démocrate-chrétien (PDC), en italià Partito popolare democratico svizzero (PPD) i en romanx Partida cristiandemocrata svizra (PCD).

L'auge de l'extrema dreta ha liquidat la democràcia de concordança, basada en un repartiment proporcional de representants al govern en funció de la força electoral de cada partit

**GRÀFIC 1. EVOLUCIÓ ELECTORAL
DELS PARTITS POLÍTICS SUÏSSOS (1959-2007)**

Font: Elaboració pròpia

siderar els seus recursos institucionals. En primer lloc perquè, tal com es demostra, més possibilitats de participar no significa automàticament més participació. La prolongada pràctica helvètica demostra precisament que una part gens menyspreable de la ciutadania es torna escèptica respecte a les possibilitats del sistema de la democràcia semidirecta. A tot això hi contribueix la complexitat d'algunes de les qüestions sobre les que, per manca d'informació, resulta difícil decidir; o la dificultat de compatibilitzar la vida laboral i quotidiana amb les exigències d'una ciutadania activa. No menys important és la decepció que comporta la intervenció efectiva dels executius sobre les decisions adoptades en els referèndums –sovint contradictòries i fins i tot oposades a la voluntat de la majoria. Per completar el cercle de l'adversitat cal assenyalar la desigual capacitat per posar en funcionament un referèndum –el progrés de la UDC demostra com els mecanismes de participació poden ajudar a l'increment de l'autoritarisme civil gràcies a la combinació del populisme i costoses campanyes referendàries. No és d'estranyar que «el ciutadà fastiguejat amb la política» es reflecteixi cada vegada més en un abstencionisme creixent i una deslegitimació progressiva de la pròpia democràcia semidirecta. |

* Partit Socialista de Suïssa. En alemany Sozialdemokratische Partei der Schweiz (SPS), en francès Parti Socialiste Suisse (PSS), en italià Partito Socialista Svizzero (PSS) i en romanx Partida socialdemocrata da la Svizra (PSS)

+ INFO

Libres

GERMANN, R. E., *L'administration publique en Suisse*. Haupt. Berna, 1996.

KRIESI, H., *Le système politique suisse*. Economica. París, 1998.

KRIESI, H., *Direct Democratic Choice: The Swiss Experience*. Lexington Press. Lexington, 2005.

LANE, J.(ed.), *The Swiss Labyrinth. Institutions, Outcomes and Redesign*. Franck Cass. Londres, 2001.

LINDER, W., **PAPADOPOULOS, Y.**, **KRIESI, H.**, **KNOEPFEL, P.**, **KLÖTI, U.** i **SCIARINI, P.**, *Handbook of Swiss Politics*. Neue Zürcher Zeitung Publishing. Zurich, 2007.

Enllaços

■ **Assemblea Federal – Parlament Suis**
www.parlament.ch

■ **Confederació Suïssa**
www.admin.ch

■ **Diccionari de la història de Suïssa**
www.hls-dhs-dss.ch

■ **Parti démocrate-chrétien (PDC)**
– Partit Demòcrata Cristià
www.pdc.ch

■ **Parti radical-démocratique Suisse (PRD)**
– Partit Radical Democràtic (PRD)
www.prd.ch

■ **Parti Socialiste Suisse (PSS)**
– Partit Socialista de Suïssa (PSS)
www.pssuisse.ch

■ **Schweizerische Volkspartei (SVP) – Unió Democràtica de Centre (UDC)**
www.svp.ch